

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ОХОРОНА ПРАЦІ ТА ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ»

*Левченко О. Г., докт. техн. наук, проф., Полукаров О.І., канд. тех. наук, доц.,
(каф. ОПЦБ КПІ ім. Ігоря Сікорського)*

Рішенням Вченої Ради КПІ ім. Ігоря Сікорського до циклу базової підготовки бакалаврів з усіх інженерних спеціальностей університету, починаючи з 2017/18 навчального року, вводиться комплексна навчальна дисципліна "Охорона праці та цивільний захист" (ОП та ЦЗ). Концепція цієї дисципліни формувалася як система поглядів, що склалася на основі наукових і теоретичних положень, а також практичних підходів до ґрунтовної підготовки фахівців технічних спеціальностей у сфері професійної, цивільної та побутової безпеки. У відповідності з цією концепцією дисципліна "ОП та ЦЗ" розглядається як міждисциплінарна синтетична сукупність додаткових знань і умінь, необхідність і потреба в яких диктується як загальними соціально значущими виховно-освітніми, так і суто професійними цілями.

Оскільки подальший розвиток цивілізації неминуче пов'язаний з розширенням виробництва, і, як наслідок, з виникненням додаткових видів небезпек, які стосуються кожної окремої людини і суспільства в цілому, то однією з актуальних завдань сьогодення є подальше підвищення науково-освітнього та виховного рівня населення, його здібності й уміння здійснювати комплексну оцінку ступеня загроз і ефективності рівня захисту. З іншого боку, людина є структурною невід'ємною частиною соціально-економічного середовища. І, якщо розглядати державу як соціально-економічну систему, то слід зазначити, що національні втрати в структурі внутрішнього валового продукту (ВВП) багато в чому залежать від освітнього рівня населення. Таким чином, чим вище освітній рівень суспільства взагалі, а в питаннях безпеки життєдіяльності особливо, тим нижче будуть національні втрати (людські, екологічні, економічні, культурні та ін.). Особливості розвитку України в даний час вимагають швидких і ефективних кроків у напрямку корінних реформ в усіх сферах діяльності, у тому числі і в сфері підготовки кадрів з питань безпеки, що зумовили необхідність вирішення даного завдання для нашої країни.

Однією з основних аксіом безпеки є положення про те, що «абсолютної безпеки для людини не буває». За своєю природою небезпеки можуть бути потенційними (прихованими), перманентними (безперервними), тотальними (загальними). Виходячи з цього і визначився певний погляд і підхід до питань формування структури і змісту "ОП та ЦЗ", як навчальної дисципліни, що має відношення до галузі знань про небезпеки, загроза яких може торкатися кожної людини і вимагає адекватних способів захисту від них в умовах побутової та виробничої життєдіяльності.

Дана галузь знань ґрунтується на науках про безпеку, які мають спільну основу і, разом з тим, певні складові. Так, охорона праці, як головна складова

дисципліни про безпеку для інженерних спеціальностей, включає в себе правові та організаційні основи, виробничу санітарію, виробничу безпеку та пожежну безпеку на виробництві. Цивільний захист, як основа збереження населення й об'єктів інфраструктури в надзвичайних ситуаціях, передбачає захист від катастроф, стихійних лих, воєнних дій тощо; пожежна безпека в свою чергу передбачає безпеку природного середовища, громадських та житлових будівель, сільськогосподарських угідь, транспортних засобів. У певних частинах, звичайно, ці складові безпеки перетинаються, збагачують та взаємодоповнюють одна одну. Виходячи з цього і було вирішено запровадити нову навчальну дисципліну "ОП та ЦЗ", не забуваючи при цьому і про безпеку життєдіяльності на побутовому рівні.

Таким чином, запропонована дисципліна – це інтегрована навчальна дисципліна гуманітарно-технічного спрямування, яка вивчає загальні закономірності виникнення потенційних небезпек, їх властивості, питання моніторингу й аналізу ризиків, основи санітарно-гігієнічних умов праці та методи профілактики професійних захворювань, загрози, що ведуть до надзвичайних ситуацій, характер їх проявів і дії на людей, тварин, рослини та об'єкти економіки, способи та засоби цивільного захисту населення і територій при виникненні надзвичайної ситуації, питання особистої та колективної безпеки в повсякденних умовах та під час надзвичайних ситуацій і воєнного стану, принципи надання першої долікарської допомоги.

Смислова концепція запропонованої дисципліни передбачає в якості основного напрямку вивчення соціально-природно-техногенних аспектів проблеми, проте разом з тим не залишаються осторонь і питання фізіологічної безпеки в складній системі "людина-техніка-середовище", що більш повно, на наш погляд, відповідає методології системного підходу при формуванні базисних знань у галузі "ОП та ЦЗ". Надзвичайно важливе значення має також ґрунтовна підготовка майбутнього фахівця в законодавчому, нормативно-правовому та організаційному аспектах охорони праці та цивільної безпеки. Виходячи з цього **предметом навчальної дисципліни визначено законодавчі, нормативно-правові, соціально-економічні, інженерно-технічні та санітарно-гігієнічні основи безпеки життєдіяльності, охорони праці та цивільного захисту.**

Метою навчальної дисципліни є формування в майбутніх фахівців усвідомлення необхідності та компетенцій вирішувати на первинних посадах типові завдання всіх напрямків професійної діяльності з обов'язковим дотриманням вимог охорони праці, відповідальності за особисту та колективну безпеку в повсякденних умовах та під час надзвичайних ситуацій, особливого, воєнного стану

За результатами вивчення дисципліни бакалаври за відповідними спеціальностями мають бути здатні вирішувати типові професійні завдання з урахуванням вимог охорони праці та цивільного захисту і володіти такими компетенціями:

- використовувати положення законодавчих актів і нормативно-правових документів з охорони праці та цивільного захисту в своїй фаховій діяльності;
- оцінювати санітарно-гігієнічні умови та рівень безпеки праці на окремих робочих місцях і у виробничих приміщеннях;
- виконувати на первинній посаді професійні функції, обов'язки і повноваження з охорони праці, виробничої та цивільної безпеки.
- ідентифікувати шкідливі і небезпечні фактори в побутовому і соціальному середовищі, користуватись основними методами збереження життя і здоров'я, у тому числі в умовах надзвичайних ситуацій.

Основні завдання навчальної дисципліни полягають у набутті студентами наступних знань і умінь:

знання:

- соціально-економічних, законодавчих, нормативно-правових і організаційних основ охорони праці та цивільного захисту;
- сучасних проблем, головних завдань і принципів забезпечення безпеки людини;
- базових положень гігієни праці і виробничої санітарії;
- організаційно-технічних основ виробничої і пожежної безпеки;
- обов'язків і порядку дій в умовах надзвичайних ситуацій та військового стану.

уміння:

у виробничо-технологічній діяльності:

- здійснювати ідентифікацію шкідливих і небезпечних факторів в оточуючому середовищі;
- оцінювати технологічні процеси та обладнання на відповідність вимогам стандартів безпеки і гігієни праці;
- обирати та експлуатувати сучасні засоби колективного та індивідуального захисту;

в організаційно-управлінській діяльності:

- оцінювати виробниче середовище на відповідність санітарно-гігієнічним вимогам, використовувати результати паспортизації санітарно-технічного стану підрозділу та атестації робочих місць;
- оцінювати рівень вибухопожежонебезпеки приміщень і забезпечувати відповідність заходів пожежної профілактики, засобів, пристроїв та заходів протипожежного захисту нормативним вимогам;
- проводити й оформлювати інструктажі з охорони праці на робочих місцях;
- виконувати необхідні дії при виникненні нещасних випадків під час виконання робіт;
- визначати показники вибухопожежної небезпеки приміщень і вибирати за призначенням необхідні види та марки первинних засобів пожежогасіння;
- кваліфіковано діяти при виникненні та в умовах аварійних і надзвичайних ситуацій;

- забезпечувати ефективність проведення евакуаційних заходів;
- оцінювати гігієнічні характеристики умов праці на робочих місцях.

При формуванні структури і змісту дисципліни "ОП та ЦЗ" враховувалися наступні вимоги навчального процесу: перша – дисципліна формувалася для вивчення студентами всіх інженерних спеціальностей університету; друга – чітко регламентувався період навчання – один семестр; третя – структура навчального модулю передбачала об'єднання трьох дисциплін: "Безпека життєдіяльності", "Основи охорони праці", "Охорона праці в галузі" та "Цивільний захист"; четверта – обсяг дисципліни регламентувався затвердженням Методичною радою КПП ім. Ігоря Сікорського бюджетом на 120 годин.

Виходячи із зазначених особливостей, необхідності відповідності вимогам діючого законодавства і нормативно-правових актів та відпущеного бюджету часу, дисципліна "ОП та ЦЗ" була сформована з трьох розділів "Безпека життєдіяльності", "Охорона праці" та "Цивільний захист" із загальним обсягом аудиторних занять 72 години, з яких 36 відведено для лекцій, 36 для практичних робіт (для технологічно небезпечних спеціальностей передбачено 28 годин на практичні і 8 на лабораторні роботи). Підсумковий контроль з дисципліни – диференційований залік.

Наведені положення, які були покладені в основу програми нової дисципліни, не тільки відповідають логіці й практиці підготовки бакалаврів до професійної діяльності, а й повністю узгоджуються з сучасним трактуванням концепції безпеки ООН, передовими світовими тенденціями у сфері гігієни та безпеки праці, вимогами діючого законодавства України з охорони праці і цивільного захисту

Викладена концепція в повному обсязі реалізована в програмі навчальної дисципліни «Охорона праці та цивільний захист», яка була складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів інженерних спеціальностей, ухвалена Методичною Радою КПП ім. Ігоря Сікорського (Протокол від 30.04. 2017 р. № 7) і впроваджена в навчальний процес з 1 вересня 2017 року.